

Hakikat veyahut Hermeneu-ethics

Aylık Düşünce Fanzini | Mart 2024

created by
Fabrika Düşünce
fabrikadusunce.com

Fanzinin Ortaya Çıkışı Üzerine

Fanzin için bir isim bulma çabasıdayken sıklıkla çevremdeki kişilerle felsefi konular üzerine şekillenen tartışmalar veya sohbetler içerisinde geçen kelimelerden bir seçim yapmamın kendi zihnimi okurlara -Heidegger'in deyişiyle- ifşa etme konusunda daha başarılı olacağını düşünerek ivedilikle isim arayışına giriştim.

İsim arayışında, benim felsefeye dair en çok sevdiğim şeyin metafizik üzerine konuşmak ve postmodernizmin metafiziğe getirdiği eleştiriler olduğundan dolayı bu minvalde bir isim seçimine gittim. Bu bağlamda, metafizik ve postmodern felsefenin dikotomisini* oluşturacak kelimeler seçerek fanzinin adını belirlemeye bir adım daha yaklaşmış oldum.

Sözün özü, Batı metafizik telakkisinin temelini oluşturan, zeminini tanrısallıktan alan *Hakikat* ve postmodernizmde Nietzscheci bir anlayışla hakikatin var-olmadığı, yalnızca bir yorum olduğunu gözeterekten, yorumbilim anlamına gelen Hermeneutic kelimesinden evrilttiğimiz *Hermeneu-ethics* (Hermeneutic ve Etik) kelimelerini seçmiş oldum.

Etik (ethics) ise, metafizik tarihindeki ilk aykırı düşünürlerden biri olan ve Etik görüşlerini çok beğendiğim Spinoza'ya yönelik saygı gösterimimdir.

*dikotomi: Felsefi bir terim olarak dikotomi; zıtlıkları/farklı kutupları göstermek, tanımlamak amacıyla kullanılır.

Fanzinin İçerięi Üzerine

Hakikat veyahut Hermeneu-ethics, bir entelektüellik çabasının nihayetinde ortaya çıkan, baskılı veya dijital ortamda ulaşılabilir olan ve ayda bir olacak şekilde yayınlanması planlanan bir düşünce fanzinidir.

İçeriği; yazarlarımızın zihnini kurcalayan problemlerin yazıya dökülmesi ile ortaya çıkan düşün deneyi ve geçmiş, güncel veya gelecekte gerçekleşmesi öngörülen olaylar ve olgular hakkında entelektüel yorumlar getirmeye çalışmak olacaktır. Bu amacını gerçekleştirirken de içeriğini konsantre tutarak mümkün olduğunca geniş bir kitleye felsefi metin okuma hazzını tattırmayı ve sevdirmeyi istemektedir.

Yazılan içeriklerde bahsedilen kaynaklar dışında ek kaynak bahsedilmeyecek olup

derin okuma yapmak isteyen kişiler,

kendi metinlerini yayınlamak isteyen kişiler,

üzerine yazılmasını istediği konuları belirtmek isteyen kişiler,

metinler üzerine eleştiride bulunmak isteyen kişiler,

bahsedilen sebeplerden ötürü iletişime geçmek için; iletisim@fabrikadusunce.com adresine mail atabilirsiniz.

Fanzinin Bu Ayki İçerik Başlıkları

➡ Arkhe Kaynağını Arayış Süreci Üzerine III

➡ Arzu'ya Bakış: Kısa Bir İnceleme

➡ Sinema Entelektüel Bir İhtiyaç Mıdır?

➡ Küçük Tanrılar

| Filbahri

Arkhe'yi Arayış Süreci Üzerine III

Platon'un ontolojisi; kendisinden önce gelen Efes Okulu temsilcisi Herakleitos ve Elea Okulu temsilcisi Parmenides'ten oldukça etkilenmiştir. Bu iki filozofun ontoloji hakkındaki görüşlerini bir araya getirerek kendi sistemini kuran Platon, fizik ve metafizik olmak üzere iki yönlü bir evren tasavvurunda bulunmuştur.

Fiziki dünya, içerisinde yaşadığımız, fenomenlerin ve bedenlerin zaman ve mekana bağlı olarak bir oluş halinde olduğu fani dünya iken; metafizik dünya, fizikselliğe bürünen fenomenlerin ve bedenlerin zaman ve mekandan bağımsız orijinal idealarının ve ruhlarının bulunduğu baki dünyadır. Fani ve baki bağlamında değerlendirilen fizik dünya; metafizik dünyaya ait olan ideaların, Demiurgos tarafından bu dünyada fizikselliğe büründürülmesi vesilesiyle oluşmuş olup çarpık bir kopyasıdır. Ne açıdan çarpık kopyası olduğu ise Platon'un epistemolojisi ile anlam kazanmaktadır.

Platon'un epistemolojisi; ontolojisinden ayrı ele alınması mümkün olmayan ve ontolojisi üzerinden anlam kazanan bilgi kuramıdır. Bilgiyi, bilgi türlerini ve bilgi kaynaklarını açıklama çabası olduğu kadar fizik ve metafizik dünya tasavvurlarının anlaşılmasını da kolaylaştırır. Platon'un epistemolojisinde bilginin kaynağını ikiye ayırır: Episteme ve Doksa.

Episteme ve Doksa; Fizik ve Metafizik dünya arasındaki farkı açıklayabilmek için Platon bazı alegoriler geliştirmiştir: Bölük Çizgiler ve Mağara alegorileri bunlardan başlıcalarıdır.

Alegoriler, bir şeylerin anlaşılmasını kolaylaştırdığından dolayı ortaya atılırlar. Haliyle, Platon zamanında bu alegorileri inşa etmişken, şimdi kullanmayıp yazarak anlatmaya çabalamak olmaz.

Bölünmüş Çizgiler Alegorisi

Platon'un Devlet diyalogunda bahsettiği çizgi daha farklı olsa da, bu çizgi de iş görür.

Bu çizgideki her bölüm [|AB, BC, CD, DE|] farklı bir bilgi türünü ifade etmektedir. Şöyle ki; Platon'un bilgi kaynağını ikiye ayırdığını (*episteme ve doksa*) belirtmiştik. Platon, ikiye ayırdığı bu iki kaynağı da ikiye ayırır ve onların ihtiva ettiği ikişer farklı bilgi türü ortaya atar. Bu bilgi türlerini sıralarken sırasıyla epistemenin ihtiva ettiklerinden başlayıp doksanın ihtiva ettiklerine doğru ilerleyeceğiz ve aynı zamanda bunların Platon'un ontolojisinde nereye denk düştüğünü belirteceğiz.

1. |AB|: Episteme, İdealar Bilgisi: Platon'un epistemolojisinde *episteme* ile ulaşılan, ontolojisinde *idealar* seviyesinde bulunan bilgi türü. Zamandan ve mekandan bağımsızdır. Metafizik dünyanın bilgisidir. Bu bilgi ulaşılabilirdir çünkü; Demiurgos tarafından fizikselliğe bürünmesinden önce insan ruhu bu metafizik hakikatle karşılaşmıştır.
2. |BC|: Episteme, Geometrik Bilgi: Platon'un epistemolojisinde *episteme* ile ulaşılan, ontolojisinde *Cebirsel bilgi* seviyesinde bulunan bilgi türü. Cebirsel bilgi, gerçek bilgi olmasa dahi gözlemlenemeyen ve ancak kavranabilen ve tutarlı sonuçları bulunan bir bilgi olduğu için epistemeye dahildir.
3. |CD|: Doksa, Kanaat/Sanı: Platon'un epistemolojisinde *doksa* ile ulaşılan, ontolojisinde *kanaat* seviyesinde bulunan bilgi türü. Zamana ve mekana bağlıdır. Bir oluş içerisinde. Fiziki dünyanın bilgisidir.
4. |DE|: Doksa, Hayal/Gölge: Platon'un epistemolojisinde *doksa* ile ulaşılan, ontolojisinde *hayal* seviyesinde bulunan bilgi türü. Zamana ve mekana bağlıdır. Fiziki dünyanın fenomenlerinin kendilerinin bazı koşullar altındaki halinden türetilen; yani tikellere ait olan, ikinci dereceden elde edilen, gerçek olmayan ve yanlış bilgidir.

İnşa etmiş olduğu ontoloji ve epistemoloji üzerinden Sokrates'in yurttaş reformu deneyini daha farklı bir perspektiften ele alan, "Sokrates'e iktidar olma hakkı tanınsa içerisinde bulunan krizi yurttaşlara dayanarak değil de devlete dayanarak nasıl çözerdi?" sorusu üzerine ortaya çıkarak Atina Devletindeki doğruluğu sağlamaya çalışıyor. Diyaloglar aracılığıyla ulaştığı Devlet kuramında Platon, Atina Devletindeki demokrasiye uyumlanacak bir reform değil; yeni baştan bir politika sistemi önermektedir. *(Platon'un ortaya attığı Devlet, bir pozitif devrim projesidir. Pozitif devrimler ise bir ütopyacıya ihtiyaç duyar. Dolayısıyla Platon aynı zamanda bir ütopyacı olduğundan bir romantik olarak da okumaya tabi tutulabilir.)*

Platon, Devlet kuramını oluştururken onu diğer felsefi görüşleri üzerine şekillenen ve kendi felsefi sistemini tamamlayıcı bir unsur olarak kullanmıştır. Devlet kuramı, Platon'un başta ontoloji ve epistemoloji olmak üzere diğer alanlarındaki görüşlerini insanın doğumundan ölümüne dek çeperleri içerisinde yaşadığı bir devlet ile pratik yaşamda da uygulanabilir kılma çabasının neticesidir.

Platon'un arkhe arayışı kabaca bu şekildedir. Kendinden önceki filozofları aşarak Arkhe'nin içerisinde yaşanan fiziki dünyaya ait bazı unsurlardan ziyade bu kosmosun dışında bir metafizik alem tasavvurunda bulur ve bunun üzerinden kosmosu ve içerisinde yaşanan dünyayı açıklamaya çalışır. Kosmos dışı felsefenin, metafiziğin ortaya çıkışı ilk kez Platon'da görülür. Platon bu sebepten ötürü -su götürmez şekilde- felsefe tarihindeki en kıymetli filozoftur ve bütün felsefe tarihi, özellikle de metafizik üzerine çalışan filozoflar ve düşünce sistemleri Alfred North Whitehead'in söylediği üzere "Platon'a düşülen dipnotlardan ibarettir."

Sanıyorum Arkhe arayışını metafiziğin başlangıcı olan Platon'a kadar anlatıyor olmak yeterli olacaktır çünkü; Whitehead'in söylemine katılarak Platon'dan ötesinin pek de mühim olmadığı ve şimdiye kadar araştırılan Arkhe arayışı tarihinin yeterli olduğunu düşünüyorum.

Arkhe arayışına dair yapılacak son ekleme Postmodern çağdaki yaklaşım olabilir, o da kısaca şöyledir:

Postmodern çağda arkhe yoktur çünkü; arkhe dediğimiz şey, kendi olmak için kendinden başka bir şeye ihtiyaç duymayan, bir fenomenin geçmiş, şimdi ve gelecekteki durumlarının anlaşılabilmesi ve tahayyül edilebilmesini sağlayan en yalın maddi formudur.

Bu hususta postmodernizme teorik olarak baktığımızda geçmiş felsefi dönemlerin, yani premodern ve özellikle de modern dönemin görüşlerine zıt olması itibariyle; geçmişin yaşanmış ve bitmiş olduğu; geleceğin ise sürekli değişen ve rasyonel bir zemine indirgenememesi sebebiyle yordanamayacağı görüşlerinden dolayı her şeyin '*şimdi ve burada*'ya indirgendiği, şimdi ve burada'da *logos veya ratio* ile değil *duygu (emotion)* ile anlamlandırılmaya çalışıldığı bir dönem olduğu normlarıyla karşılaşırız.

Tüm bunlar ışığında Arkhe arayışının tarihini en konstantre olarak ele alacak olursak fanzinde de yaptığımız gibi Thales ile başlatıp Platon ile sonlandırmak en doğru karardır.

Arzu'ya Bakış: Kısa Bir İnceleme

Yeni başladığım arzu üzerine okumalar neticesinde, Arzu; premodern ve postmodern çağların felsefelerinde karşımıza çıkan bir kavramdır. Premodern dönemdeki izdüşümü Platon diyaloglarına kadar uzanır. Hatta Platon'un Devlet'ini ortaya çıkaran şey dahi arzularına ve ihtiraslarına boyun eğmiş, eğriyi doğruyu karıştırmış insanların topluma ve bürokrasiye etkileri olmuştur. Bu bağlamda premodern ve Platon ekseninden bakıldığında arzuların zararlı olduğuna ve dizginlenmesi gerektiği anlayışını görebiliriz.

Oysa yaşadığımız postmodern çağın insanını anlamlandırmak amacıyla modernizm mitini yıkan ve sığınacak bir miti kalmayan, zaten yeni bir mit de ortaya atmak istemeyen düşünürlerin, Freud ile ortaya çıkan; insanların pek de rasyonel olmayıp oldukça dürtüsel olmaları ve bilinçlerinde farkında bile olmadıkları libidinal bölümlerin olması gibi durumlar neticesinde Lyotard tarafından yeni bir insan tasavvuru geliştirilmiştir: Libidinal Ekonomi kitabında bu tasavvuru aktaran Lyotard, özellikle de Post-Freudyen psikanalitik düşünürlerin, felsefelerinin odağındaki Arzu ve Libidinal güçler üzerinden bunu inşa etmiştir.

Arzu felsefesi dendiğinde günümüzde Lacan ve Deleuze & Guattari gibi düşünürler ilk olarak akla gelir.

Lacan'ın arzu felsefesi yaklaşımı, diğer postmodern düşünürler gibi Freud'un yaklaşımından etkilenmiş olsa da nihayetinde bir Psikanalist olduğundan dolayı haliyle daha fazla etkilenmiştir ve kendi Objekt (*petit*) A'sını da bu minvalde psikanalizdeki yeni dalga olan nesne ilişkileri üzerinden geliştirmiştir yani; arzu ve arzulanın üzerine odaklanmaktan ziyade; arzunun nesnesi ve temsili üzerine odaklanmıştır ve buna Objekt A demiştir.

Objet A; Lacan'da eksiklik ile ilişkilidir. Bu eksiklik hissi, bireyin kendini tamamlamaya yönelik sürekli bir arzulama durumuna ve arayışa girmesine neden olur. Lacan ise Objekt A'yı bu eksiklik üzerinden açıklar: Arzunun nesnesini ve temsili ile açıklar. Arzu nesnesinin içerisinde, arzulanan şeyin ötesinde ve kişinin eksikliğini giderip kişiyi tamamlayacak başka bir şeyin aranması durumudur.

Deleuze & Guattari ise arzuyu Lacan'da görülenin aksine birey değil toplum, politika ve özellikle de neokapitalizm ekseninde değerlendirir. Onlara göre arzu oldukça akışkan ve öznenin sınırlarını aşan bir mahiyette olmasına rağmen müdahaleye açıktır. Başta normlar, politik söylemler ve neokapitalizm etkisinde olmak üzere başka unsurlar tarafından medya aracılığıyla aşkınlığının ve aşkınlıktan mülhem taşıdığı yüksek libidinal enerjinin bir kalıba sokularak topluma, politikaya ve piyasaya yarayacak şekilde arzunun ve arzu nesnesinin formunun değişime uğratıldığını tespit ederek Arzu kavramından Deleuze & Guattari tarafından yüklenen kudretin kaybına ışık tutarlar.

Gelelim benim arzu yaklaşımına: Henüz arzu üzerinde yeterince okuma yapmış olduğumu düşünmemekle birlikte insana ait olması itibariyle bazı görüşlerimi aktarabileceğime inanıyorum.

Arzu'yu kişinin psişik enerjisini bir öteki'ne yöneltmesi olarak yorumluyorum. Psişik enerjinin diğer tüm enerji biçimlerini öncelediğini; herhangi bir şey için yeterli psişik enerjinin bulunmaması neticesinde yeterli davranışsal enerji diye tanımlayabileceğimiz kalorik enerjiniz olsa dahi yerine getiremeyeceksinizdir. Bu psişik enerjinin kaynağı ise duygulardır.

Psişik enerjinin diğer tüm bedensel enerjiyi öncelediği gibi duygular da diğer tüm eylemlerimizi önceler. Yani benim nazarımda duygu ve psişik enerji dikey olarak değerlendirilebilen ve diğerlerini önceleyen iki farklı forma sahiptir. Psişik enerji olmadan davranış enerjisi; duygu olmadan davranış gerçekleşemez.

Peki Arzu bunun neresinde? Benim nazarımda Arzu tam da duygu ve psişik enerjinin davranışsal olana geçişinde ortaya çıkmakta. Bu geçiş aşamasında arzu/istek ve düşünce vardır.

Arzu da kendi içerisinde düşünceyi önceler. Bizim her türlü düşüncemiz öncesinde bir duygu barındırdığı ölçüde psişik enerji ile birlikte bir arzuya evrilerek düşünceyi önceler.

Yani sıralamamız: Duygu/Psişik enerji > Arzu > Düşünce > Davranış/Davranışsal enerji olmuştur artık.

Şimdi Arzu'nun mahiyetine gelelim: Arzu, bahsettiğimiz üzere insani bir içsel tepki olan duyguların neticesinde yeterli psişik enerjinin ortaya çıkması ile kendini gösteren bir formdaki geçiş olarak düşünceyi önceleyerek çarkların çalışmasını sağlayan ara bir elemandır. Yani; bence Deleuze & Guattari'nin tanımladığı kadarıyla özneyi aşkın bir formda değildir. Bence asıl aşkın olan kişinin psişik enerjisi olarak tanımladığım ve duygularla tetiklenen enerji formudur.

Peki Arzu/İstek olarak değerlendirdiğim şey nedir? İşte tam da bu psişik enerji üzerinden kendini var eden Arzu; psişik enerjinin yöneleceği ötekiyi veya nesneyi belirleme sürecidir. Ancak arzu zaten öncesinde belirlenmiş ve gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceği de psişik enerjinin miktarı ile kararlaştırılmış bir şey olduğundan dolayı, arzu kelimesi yalnızca bir ad olarak işlevsiz bir mahiyettedir. Aslolan psişik enerjidir.

Psişik enerji üzerine de bir metin hazırlamayı istiyorum gelecek sayılarda çünkü oldukça önemli olduğunu düşünüyorum.

Zaten Deleuze & Guattari'nin yeterince aşkın bir mahiyete sahip olduğunu iddia ettiği arzu nasıl olur da medya aracılığı ile başka bazı unsurlar tarafından belirli bir yöne kanalize edilebilir ki? Bu durumda problem arzunun kendisinde değil de arzuyu tetikleyen şeylerde midir? Eğer böyle ise özneyi aşkın ancak öznedeki içkin ve arzunun ötesinde arzudan daha aşkın şeyler de mi vardır?

Sinema Entelektüel Bir İhtiyaç Mıdır?

Ele alacağımız soru “Sinema Entelektüel Bir İhtiyaç Mıdır?” olacaktır. Bu soruya cevap verebilmek için sinemanın ne olduğu ve tarihselliği üzerinde durup güncel pozisyonunu değerlendireceğiz.

Sinema, 19. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan ve ortaya çıkışından bugüne oldukça büyük değişimler gösteren bir sanat formudur. Başta teknolojik ve bu teknolojiyi kullarımdaki teknik gelişmeler sinema filmi üretiminde olumlu değişimler sağlamıştır.

Filmlerin daha çeşitli, gerçekçi ve etkileyici hale gelmesi; daha geniş kitlelere ulaşabiliyor olması gibi olumlu değişimler bu teknik ve teknolojik gelişmelerin neticesidir.

Bu teknolojik ve teknik gelişmeler; sinemanın meramını/amacını belirlemiş olmasını da sağlamıştır bir yandan. Sinema, bir sanat formu olarak bu gelişmeler ışığında; yönetmenin mesajını iletmesi hususunun aracısı olma, bir mesajı içeriğindeki sunuş biçimi açısından alegorik veya direkt olarak alıcıya iletme işlevini göstermeye başlamıştır.

Yine bu teknolojik ve teknik gelişmelerin sinemaya yüklediği mesaj iletme işlevi; sinema filmi üreticilerinin, alegorik veyahut direkt fark etmeksizin iletecek bir mesajının olmasını da zorunlu kılmaktadır. Özellikle felsefi geleneğin ortaya çıktığı ve günümüze kadar ulaştığı Kıta Avrupası Felsefesi geleneğine sahip Avrupalı üreticiler, böyle bir geleneğe alegorik anlatım için oldukça sık başvurmaktadır.

Böylece Sinema ve Felsefenin etkileşimi başlamış denebilir. Bu etkileşimin belirginleşmesi izdüşümsel olarak 20. yüzyıla tekabül etmektedir. Bu dönemde sinemanın sanatsal ve kültürel önemi artmış; yönetmenler, filmlerinde felsefi konulara odaklanmaya başlamıştır. Bu dönemde çekilen filmler arasında, Jean-Luc Godard'ın "*Pierrot Le Fou*", Stanley Kubrick'in "*2001: A Space Odyssey*", Michelangelo Antonioni'nin "*Blow-Up*" ve Andrei Tarkovsky'nin "*Solaris*" gibi filmler sayılabilir.

Örneğin Varoluşçu Felsefe; önceki paragrafta da örnek olarak verilen "*Pierrot Le Fou*" filminde ele alınır. Filmleri varoluşçu felsefe ile anılan Türk yönetmen ise Zeki Demirkubuz'dur. Demirkubuz'un filmlerindeki varoluşçuluk teması genellikle karakterlerinin yaşadığı içsel bunalımlardan ileri gelmektedir. İlk filmi olan *C Blok*'tan beri bu içsel bunalımları filmlerinin merkezinde bulunduran Demirkubuz; *Yazgı*, *İtiraf* ve *Bekleme Odası* üçlemesinde de bu temaya filmlerinde yer vermiştir. Bu felsefe-sinema ilişkisi direkt bir mesaj aktarımı olarak düşünülebilir.

Bir diğerk ilişki aktarım yöntemi ise alegorik olandır. Alegorik olanda bir filmin felsefî bir kavramı veya teoriyi metafor olarak kullanması örnek verilebilir. Yine önceki paragrafta örnek olarak gösterilen filmlerden biri olan "*2001: A Space Odyssey*" filmi, insanlığın gelişimini bir bilgisayarın gelişimi metaforu üzerinden ele alır ve inceler.

Bu bağlamda, Sinema'nın felsefenin konuları olduğunu bildiğimiz şeyler olarak film içerisinde barındırdığı ve üzerine bir şeyler anlatmaya çalıştığı başlıklar şunlardır:

Hakikat; hakikatin ne olduğu, hakikatin keşfi ve hakikate nasıl ulaşılabilceğı üzerine yorumlar getirir, yönetmenin bu meselelere dair görüşlerini içerisinde barındırır.

İnsan ve insan ilişkili temel sorunları keşfetmeye, aktarmaya veya üzerine bir çözüm getirmeye çalışır. Sinema, insanların varoluşsal kaygılarını, insan ilişkilerini ve toplumsal sorunlarını ele alır.

İzleyicileri filmde aktarılan içerik, mesaj ve aktarım biçimi üzerine düşünmeye, sorgulamaya ve kendi düşüncelerini oluşturmaya teşvik eder.

Sonuç olarak Sinema, tüm bu tarihsel gelişimi ve etkileşimde olduğu felsefe disiplini ile birlikte ele alındığında, entelektüel gelişim için zorunlu olmasa dahi, insanları uzunca bir felsefî eseri okumadan onun içeriğı hakkındaki temel varsayımlarının neler olduğunu aktarabilmesi açısından bir entelektüel ihtiyaç olmasa dahi eğlenceli bir entelektüel araç olduğu kesindir.

Bu özellikleri dikkate alındığında görsel ve işitsel olması, eğlenceli olabilmesi ve bir metin okumadaki kadar aktif olunmaması; pasif olunması itibariyle kişiye sağlayacağı doyum itibariyle bence en entelektüel araç olduğu söylenebilir.

Küçük Tanrılar

-Filbahri

Apple'ın güncelleme getirip çıkardığı “Diary” uygulamasından hareketle; dijital günlük mahremiyeti öldürüyor. Annenizin kilidi biraz zorlamayla açılabilir günlüğünüzü okumasının yarattığı yerin dibine girme hissiyatının 21. yüzyıldaki hali. Fakat bu sefer içinde herhangi bir endişe duymadan klavyeye basıyorsunuz. Biri okur mu acaba düşüncesi bile aklınızdan geçmiyor çünkü telefonunuz en mahrem alanınız; hep yanı başınızda, üstelik parolası var, bozuk kilit gibi güvensiz değil. Hiçbir tehlike yok, rastgele bir insanın günlüğünüzü okuması belki utanç vericidir ama tehlikeli sayılmaz.

Elimdeki aygıtta rastgele bir insana nazaran, benim neyi, nasıl ve ne zaman düşüneceğimi belirleyen bir alternatif düşünce satıcısı oluyor. Yeni düşünceleri arz ediyor, hazlarımı enerji olarak kullanarak eski bir ben üzerine “sistemin” çarkına oturacak bir ben üretiyor. Bu cihazların ve platformların adeta vücudumuzun bir uzvu haline gelip insanlığa hakim olması kulağa sinsî bir tilkinin kuzuyu kandırması gibi masalvari veya bilim-kurgu filmlerindeki post-apokaliptik bir senaryo gibi gelse de bugüne çok da uzak değiller. Beni ben yapan şeyin, modern felsefenin mihenk taşı olan DÜŞÜNCEYİ ifade etme imkanını ve özgürlüğünü sağlayan şeyler; günün sonunda cebimde, masamda, baş ucumda yabancıları ve günlüğümü aynı şekilde muhafaza eden bu cihazlar oluyor.

Her şeyi silseniz dahi silinemeyecek şekilde kayıt eden bir düzenek. Halbuki durmayan bir mahkeme yazmanı olamaz veyahut dünyanın sonuna kadar muhafaza edilebilecek bir arşiv mümkün müdür? Bizim lügatımızda, zihnimizde yeri bile olmayan bir takım nostaljileri hissettiren bir zaman makinesi özelliği taşıması da cabası. Bununla beraber kendi düşüncelerimin reklamını yapma hakkını bizzat bana veriyor, düşüncelerimizi yayma aracı olmaktan öte; insanların birbiri üzerinde hakimiyet kurma çabasını, düşünce doğal seçilimiyle sosyal platform habitatında tekrar yaşıyor. Bu platformların bana tanıdığı “düşüncelerimi özgürce yayma” ifadesinin arka yüzünde kişisel verileri istismardan daha öte bir şey yatıyor. Kendi öz irademizle kişisel bilgilerimizi teslim ediyor ama asıl ücret bundan ziyade yaşamın bedelinin ölüm olması gibi bu “X” mekanizmaların da kendi içlerinde bir kâr ve zarar dinamiği var; serbest bir piyasa gibi uzanan ve avucunu açan bir “*invisible hand*”. Demek ki soru şu; bana özgürlüğümü verirken benden ne alıyor?

Tarih boyunca körelttığımız ve komplikeleştirdiğimiz basit akıl yürütme basamakları nedeniyle, bu sorunun cevabını dallandırıp budaklandırarak para, vakit ve kişisel verilerin gizliliğiyle temellendirerek odağımızı şaşırtıyoruz. Özgür ve limitsiz düşünce havuzumla beni baş başa bırakıp gerçeklerle yüzleşmekten alıkoyarak ve bulunduğum gerçeklikle bağımı kopararak bir nevi afyon etkisiyle bilincimizin ve bilinçdışımızın dünyadan uyuşturulmasına göz yumuyoruz. Homo-economicus'un en belirgin davranış biçimi kapitalle şekillenen sistemde kârını gözetken olmasıdır. Peki bundan elde edilecek kâr nedir? Bireye kendisinin sağladığı dünyadan başka bir dünya olmadığına inandırması mı? Seni kanıksadığın, alıştığın bir vahşetler dünyasına çivilemesi ve böyle yaşayamacağına inandırması mı? Sana inançla olan şeyleri var edemeyeceğini düşündürüyor. “Gerçekten var mıyız, dünya var mı?” düşüncesini tohumlarını eken temel güdü; başka bir gerçekliğe insanları yöneltmek. Annemin günlüğümü okumasını istemiyorum çünkü benim dünyamı görmesin; Ayşe'nin veya Mehmet'in gerçekliğe kapılıp hayatı yaşamalarını istemiyorum çünkü sermaye birikimim ve yaratmaya çalıştığım dünya mahvoluyor. Peki neden insanlık başka bir gerçekliğe ihtiyacı olduğunu düşünüyor? Bu yalnızca bir *'overthink'*ten mi ibaret?

Havali bir söz var bu durumu anlatan; “Hakikat gözle bakılan değil görülendir.” Buzdağının altını düşüncelerle eşelemektir ve bunu sarsılmaz bir inanç olmadan yapamazsınız. Bu gerçeklikten kopan insanın içinde var olan muazzam inanç gücünü ya gerçekliğin çıkmasına ya da var olan gerçekliğin kaynağına yöneltmesi gerekir. Bu iki eylemden hangisini yapacağı bireye kalmıştır; ya gerçeğe yüzleşecek ya da gerçekten kaçmayı bir kanıksama haline getirecektir.

Zaman, ölüm, anlam ve hatta yaşam bile belirsizliğini korurken insanoğlunun evrendeki yerinin nicel anlamda küçüklüğü, yenileceği bir savaşa sorulmadan sokulması, tüm bu acıları, yoksulluğu ve varoluş sancısını yaşaması onun gerçeklikten uzaklaşma eylemini meşrulaştırıyor. Gerçekliği kendisine kurban olarak bellemiş hedonist sistem ise zihinleri başka bir gerçekliğe uyuşturuyor.

Neden, ne için ve nasıl geldikleri belli olmayan bu gerçeklikten uzaklaşmanın tek yolu bu gerçekliğin bir imitasyonu. Her şeyin rekabete dönüşmesi, gerçekliğin insanlığı düşürdüğü acze ve hakikatin karşı konulamaz ağırlığına karşı Tanrı'ya rakip olup anlamını kendi yarattıkları bir gerçeklik oluşturmak istediğinin göstergesi.

Bu gerçeklik var olan gerçekliğe parodi niteliğinde, yaşamın kutsallığından ziyade biçilen yaşamdan daha farklı bir yaşam formu yaratmanın kutsallığı üzerine kuruluyor. Tanrının karışamayacağı bir gerçeklikten söz ediyoruz. Bunu yapabilmek için insanoğlunun zihninde yer alan tüm Tanrı imajlarının yok edilmesi gerekiyor. İnsanoğlunun asırlık birikimi, dinler tarihinin insan zihninde anlamsız bir boşluğa dönüşmesi.

İkinci adım ise insanoğlunun gücünün her şeye yetebileceği, Tanrı'ya ihtiyaç duyulmadığı illüzyonu. Tanrı'yı itibarsızlaştırma, acizleştirme ve kendi yarattığı gerçekliğe hapsedip kaçma. Tanrının aslında “küçük tanrılar” var ettiği düşüncesini yayma çabası.

Bunların hepsi insanoğlunun gerçeklik algısını değiştirecek ve yeni bir gerçekliğe zemin oluşturacaktır. İnsan, yenileceğini bildiği bir savaşa bu kez kendi kendini sokmuştur. Gerçekliği, başka bir gerçeklikle yenme: Tanrıyı yenme ideali.

Peki, Tanrı ne yapacak? Bu gerçekliği başımıza yıkarak, üretilen sentetik gerçekliğin inşa malzemesini yok mu edecek? Yoksa tüm bunları seyredecek mi? Şüphesiz Tanrı'nın yapacağı her görünür ya da görünmez hamle insanoğlunun acziyetini belirginleştirecektir. Buna rağmen Tanrı'nın olmadığı düşüncesi pozitivistler tarafından ısıtılarak öne sunulan yemek gibi mutlak doğruyla ilişkilendirilecektir. Her şeye rağmen bugünün asla yaşanmadığı hayatlara yeni gerçeklik fikri oldukça cazip gözükcektir.

Okuduğunuz için teşekkürler.

Gelecek sayıda görüşmek üzere!